

50
GOLEK SÉWAN OMAH

Adegan I

Gending: ketawang 'Sundari' (gendèran) pélog paṭet 5 (saya lirik)
[swara kumlèsèding sanḍal: saka adoh, saya ceḍak]

- Bu Èli: (saka kadohan) Lo, kok kowé, mbok? (grenengan) Tak-arani sapa tamuné. (grapyak sumanak) Wis suwé lèhmu ngentèni?
- B. Merta: (ngajèni banget) Sampun, ndara.
- Bu Èli: Iki mau aku rak agi adus. Dikanḍani nèk ana tamu. Tak-arani sapa. Ḍa slamet ta, mbok Merta?
- B. Merta: (karo ngguyu) Injih pengèstunipun ndara, sami saras kémanwon. Ndara rak injih sami wilujeng ta?
- Bu Èli: Ya kaya ngéné iki, mbok.
(mandeg saḍéla)
Wah, ya kaya ngéné, mbok Merta, . . . supek banget omahku. Wis cilik . . . gèk barang-barangé kaya ngéné okèhé. Tempat tidur lima waé sing bisa dipasang ming loro.
- B. Merta: (cepat panyauté) La menika, méja kursi kilèn menika njih namung dipuntumpuk.
- Bu Èli: Ha ya kuwi! Mangka barang-barang seka Jakarta durung teka kabèh. Anu kok, mbok, . . . tak-kon aja dikirim ḍisik, sakdurungé aku éntuk omah sing gedé.
- B. Merta: Injih, ndara. Tenèh mangké dospundi yèn barang-barang ḍateng, papan dèrèng wonten.
- Bu Èli: La wong ndara kakung swargi ki remenané tetuku barang-barang ta, mbok. Mangka ḍèk semana ndara kakung kuwi apa-apa ming kari aba. Barang-barang presasat teka déwé.
- B. Merta: O, injih. Ndara Rény kok mboten ketingal menika, ndara?
- Bu Èli: Ah embuh iki mau! Sajaké kok latihan renang.
- B. Merta: Renang menika menapa, ndara?
- Bu Èli: Renang ki . . . nglangi.
- B. Merta: O . . . !

- Bu-Èli: (sambat) Aku ki jané rak selak seđih manggon nèng kéné ki. Tumrap aku keciliken omah iki, senadyan aku ki ming bathi loro karo anakku Rény lan batur loro.
(mandeg seđéla)
Ha iya . . . terus piyé lèhmu nggolèkké séwan, mbok?
- B. Merta: Marak kula mriki menika rak bađé nyaosi keterangan anggèn kula dipunutus.
- Bu Èli: Ha iya, terus piyé? Olèh gawé ora? Coba ta, kowé weruh đéwé . . . barang larang-larang ða pating petetek kaya ngéné. Selak sebah atiku jé, mbok.
- B. Merta: Kula dipunutus madosaken séwan griya sampun angsal. Griya-nipun ageng . . .
- Bu Èli: (cepat panyelané) Iya iya, terus . . . terus nèng ngendi?
- B. Merta: Wonten . . . jalan Sidadadi nomer 19.
- Bu Èli: Ceđak lurung? Apa pinggir dalan gedé?
- B. Merta: Jan pinggir mergi ageng, ndara!
- Bu Èli: Naaa, ya kuwi sing tak-senengi! Terus, omahé ya gedé?
- B. Merta: Wah, njih ageng, ndara. Sampun, cekakipun pantes sanget yèn kagem nandalem. Dasar sing ngagemi isih piyayi, mangka ya . . . (ngguyu lirih) ya . . . isih ayu.
- Bu Èli: (cepat panugelé) Ah! Kowé ki, mbok! Umurku wis sèket luwih siṭik lo!
- B. Merta: (cepat panyauté) Sèketa menika . . . (karo ngguyu) ning tesih ketingal . . . mencorong ngaten kok. Ndah iba njih, ndara, nèk ndara kakung isih . . . rak injih ta!
- Bu Èli: Hus!
(mandeg sađéla)
Terus séwané pira?
- B. Merta: Ning ngaten, ndara.
- Bu Èli: Piyé?
- B. Merta: Kula sejarah rumiyin, njih.
- Bu Èli: Ha iya, piyé?
- B. Merta: Inggang kagungan menika rak tesih dèn ayu.
- Bu Èli: (rada kagèt) Dèn ayu? Dèn ayu seka ngendi?
- B. Merta: Injih saking mriki mawon. Rumiyan garwanipun rak penéwu.
- Bu Èli: O!
- B. Merta: La griya menika tilaranipun inggang kakung menika. Mila njih ageng. Tur geđong. La injih penéwu, mangka jaman semanten.
- Bu Èli: La iya meṣṭi waé!

- B. Merta: Asmanipun dèn ayu Prajakuncara. Putranipun injih namung setunggal, putri. Sampun prawan . . . radi kasèp. Menawi kaliyan keng putra ndara Rény injih kaot kaṭah.
- Bu Èli: Ya ayu pa?
- B. Merta: Njih . . . nama ayu menika mboten. Ning awon . . . njih mboten.
- Bu Èli: Karo Rény apik endi?
- B. Merta: Wah . . . ha injih ayu ndara Rény kok!
- Bu Èli: Terus, omah kuwi arep diséwakké?
- B. Merta: Kersanipun dèn ayu mila baḍé dipunséwakken. Ah, njih kadospundi ta, ndara. Tiyang . . . injih . . . nuwun sèwu mawon, dèn ayu Praja menika rak saweg rekaos. Gèk réka-réka bakulan kémawon tansah kapusan.
- Bu Èli: Mbok uwis, dikon kaya kowé waé . . . maklaran! Maklaran ki nèk kebeneran, ya kaya kowé kuwi lo, mbok! Anu . . . anaké isih sekolah pa?
- B. Merta: Ah, sampun mboten, ndara! Kabaripun sampun nyambut damel. Ha ning, yèn namung pegawé renḍah mawon . . . njih demugi pundi ta, ndara?
- Bu Èli: Ha iya.
- B. Merta: Bakenipun ingkang baḍé dipunséwakken sedaya. Ning dèn ayu Praja kepeksa nyuwun kelonggaran, baḍé nggutek utawi nyingget kalih kamar, èmpèr sisih kilèn menika. Baḍé kagem dèn ayu piyambak kaliyan putranipun.
- Bu Èli: La engko apa pénak, mbok?
- B. Merta: Mboten menapa-menapa, ndara! Mboten ta sampun! Tiyang griyanipun ageng kok!
- Bu Èli: Terus séwané njaluk pira, mbok Merta?
- B. Merta: Nyuwunipun sewulan . . . tigang èwu. Ning nyuwun persekot . . . kalih taun.
- Bu Èli: Telung èwu? Allah! Nèk ming telung èwu waé ora jeneng okèh. Ning ya ngono, aku tak weruh ḍisik!
- B. Merta: Injih, ndara, saénipun kedah priksa rumiyin. Ning . . .
- Bu Èli: (cepat panyelané) Ning piyé, mbok?
- B. Merta: (lirih) Kula matur barès kémawon, . . . semanten menika, kula . . . dèrèng angsal menapa-menapa lo, ndara.
- Bu Èli: (karo ngguyu) Kowé rak ya njaluk kana!
- B. Merta: Nyuwunipun semanten menika resik kok, ndara. Ah . . . menapa injih, nandalem menika! Namung paring ujuran pinten ta mangké menika? Kados sak-nandalem menika upami pe-

- paring kula rak injih sampun . . . trep.
- Bu Èli: Yoh wis, engko nèk aku pancèn joḍo lan ndaramu Rény ya cocog, gampang! Aja sumelang, engko tak-persèni ta wis!
- B. Merta: Lo, ning kula nyuwun pangapunten lo, ndara. Kula menika namung matur barès-barèsan mawon.
- Bu Èli: He-eh wis! Ora papa! Kuwi lumrah.
- B. Merta: Tur kula wani nyuwun ngaten menika, njih namung kaliyan nandalem. Yèn kaliyan tiyang sanès, kula njih mboten purun.
[swara jumeḡlèḡing lawang dibukak]
- B. Merta: O, la géné ndara Rény wis kondur iki.
Sugeng, ndara?
- Rény: (rada kagèt) Lo, mbok Merta iki! Anu, mbok, ya éntuk pe-mujimu, ora ana apa-apa.
(mandeg saḍéla)
Maaf ya, mam, mau aku ora pamit. Soalé ki selak kesusu jé.
- Bu Èli: Selak kesusu ki jeneng nèng ngapa?
- Rény: (aleman) Jamé selak terlambat, mangka mas Darta lèhé ngampiri ya wis telat.
(mandeg saḍéla)
Nya, welingané mami wingi!
- Bu Èli: (ngiling-ilingi gendul) Wah, iki klèru, Rén! Kowé ki piyé ta!
- Rény: (kagèt) Lo, klèru piyé?
- Bu Èli: (nggenahaké) Kowé ki nèk diweling meṣti ora ngrèwès. Aki-baté ya ngéné iki, terus klèru.
- Rény: Ha iya, klèruné piyé, mam?
- Bu Èli: Coba ta wacanen! Nèk kaya ngéné ki rak dudu Bode tonikem ta! Wah, kowé ki piyé ta!
- Rény: O . . . iya. Tak-arani ki ming ana werna siji.
- Bu Èli: (rada mangkel) Paḍa déné tonikem, ning béda jé nèk karo Bode tonikem. (ngepyeg) Kowé ki, Rén, Rén!
- Rény: Ha ya ngagem kuwi sik ora kena ta, mam?
- Bu Èli: Ah, kena-kena piyé! Ya emoh kok! Sésuk diijolké lo, Rén, sing Bode tonikem!
- Rény: Yoh.
- Bu Èli: Ha ya kuwi, mbok Merta, nèk kowé arep weruh Rény. Alemané ora jamak. Mangka basané Jawa wis rusak.
- B. Merta: Mboten maiben, ndara. Wong injih . . . sampun kedangon wonten nJakarta, . . . meṣtinipun injih lajeng mboten kulina ngendikan mawi basa Jawi ingkang saé.
- Bu Èli: Gilò, Rén, mbok Merta ki rak ngabari nèk lé nggolèkké séwan

omah wis olèh.

Rény: O, nèng ngendi? Nèng ngendi, mbok? Ning apik ta?

B. Merta: Wonten jalan Sidadadi nomer 19. Saé, ndara. Gedong tur wiyar.

Rény: Wis, mam. Kuwi waé, mam! Aku selak isin jé nèk ketamuan kanca-kanca, terus omahé ming kaya ngéné.

Bu Èli: Ha ya dirembug ñisik ah!

B. Merta: Yèn nandalem temtu cocog, ndara Rény.

Rény: Ha piyé ta, mbok. Mbiyèn ñèk nèng Jakarta, omah kaya ngana, terus saiki . . . ming kaya ngéné. (grenengan) Kaya kanḡang pitik!

B. Merta: Ndara ki nèk ngendika kok lucu lo! Dalem kaya ngéné kok kaya kanḡang pitik. Menika namanipun rak namung aut.

Bu Èli: Ya kaya ngono kuwi, mbok, ndaramu Rény kuwi! Karang manuhé mbiyèn nèng Jakarta kaya ngana, terus saiki ming kaya ngéné.

B. Merta: Lajeng mbénjing menapa ndara Èli saged mriksani?

Rény: Cepet waé, mam!

Bu Èli: Sésuk soré kowé bisa pa?

Rény: Mami ki! Genah sésuk malem minggu ngono kok! (grenengan) Malem minggu wis kengan arep njagong yaregé Susi jé, mami ki. Ha mbok ñéwé waé, ora sah karo aku rak ya kéné.

Bu Èli: Ya wis, mbok Merta, sésuk soré waé. Ning kowé ngampiri mréné. Terus engko bareng. Perluné aku ana kancané. Wong Ijah tak-kon tunggu omah.

B. Merta: Sampun, mbénjing-énjing sonten kula sowan mriki.

Bu Èli: Yoh.

Gedḡng: 'Gambir Sawit' pélog paḡet 5 (nganti entèk).

Adegan II

[swara tumapaking sanḡal lan sikil: saka kadohan, saya ceḡak]

Bu Èli: Sssssttt! (bisik-bisik) Mbok Merta!

B. Merta: (bisik-bisik) Menapa, ndara?

Bu Èli: (bisik-bisik) Aku engko ngundangé piyé?

B. Merta: (klesik-klesik) Kaliyan ñèn ayu Praja?

Bu Èli: He-eh.

- B. Merta: La sumangga, ndara, kadospundi.
 Bu Èli: (klesik-klesik) Aku emoh nèk kon ngundang dèn ayu.
 B. Merta: (klesik-klesik) Ha njih . . . mbakyu mawon, menawi ngaten.
 Bu Èli: (klesik-klesik) Na, . . . nèk ngono, aku setuju.
 [swara lawang diṭoṭok]
 B. Merta: Kula nuwun. Kula nuwun.
 Bu Praja: (adoh, saka sajroning omah) Sinten nggih?
 B. Merta: Kula.
 Bu Praja: (adoh, saka sajroning omah) O, . . . mbok Merta?
 B. Merta: Injih, dèn ayu.
 Bu Praja: Sik nggih, . . . seḍilit!
 [swara tumapaking sanḍal: saka adoh, saya ceḍak, sinambung
 swara lawang dibukak]
 Bu Praja: O, mbok Merta tenan!
 B. Merta: Injih, kula, dèn ayu. Menika, . . . ndèrèkken ndara Èli.
 Bu Praja: O, mangga mangga! Mangga, lenggah nglebet.
 Awi, mbok, mlebet mawon!
 B. Merta: Injih, matur nuwun.
 Mangga, mangga, ndara, kula ḍèrèkken.
 Bu Praja: Mangga, mangga lenggah.
 Bu Èli: Injih, nuwun.
 Bu Praja: Mangga, mangga ta, ingkang sekéca!
 [swara kursi digèrèt]
 B. Merta: Anu, dèn ayu, . . . menika dipuntepangken. Menika, . . . ndara Èli, ingkang kula aturaken betah dalem menika.
 Bu Praja: O, . . . injih, dipuntepangken kémawon. Kula Prajakuncara.
 Bu Èli: Nggih, kula Èli.
 Bu Praja: Nyuwun ngapunten, jeng, . . . papanipun reged. Ah, njih tiyang mboten gaḍah kok, jeng.
 Bu Èli: Nggih mboten napa ta!
 B. Merta: La menika ngaten, dèn ayu, . . . sowan kula mriki menika ngirid ndara Èli menika. Anu, . . . perlu nglajengken rembag wau siyang. Injih ndara Èli menika ingkang baḍé ngersakken nyéwa, dèn ayu.
 Bu Praja: Wah, . . . la ning griyanipun . . . injih namung kados ngaten, jeng. Anu, . . . injih tiyang mboten kerimat.
 Bu Èli: Enggih, nggih pancèn kétok nèk mboten kopèn ngoten kok. Wah, éman-éman! Éman tenan niki, mbakyu. (grenengan)
 Omah jembar, geḍong . . . ora kopèn. Kok mboten diopèni ta, mbakyu?

- Bu Praja: (anḍap asor) Ha njih dospundi ta, jeng. Kados sak-kula menika ranḍa, mangka . . . pènsiyun mboten nyekapi.
- Bu Èli: O!
- Bu Praja: Mila njih lajeng baḍé kula séwakken.
- B. Merta: Saénipun sakmenika ngaten mawon, dèn ayu. Penjenengan sak-menika sampun gaṭuk piyambak kaliyan ndara Èli, mila rembagipun lajeng ngendika kémawon blak-blakan, dospundi munḍutipun.
- Bu Praja: La nèk kula, angger empun kaya omong kula wau awan, nggih empun mangga.
- Bu Èli: Dadi niki genahé, . . . mbakyu munḍut tigang èwu sewulané, nggih ngoten ta?
- Bu Praja: Injih ngaten menika, jeng. Ning kula nyuwun séwanipun dipunparingi kalih taun.
- Bu Èli: (cepèt panyauté) Niku gampang!
- B. Merta: Ngendikanipun dèn ayu baḍé munḍut nyingget kalih kamar ngèmpèr kilèn menika?
- Bu Praja: Ha njih ngaten menika, jeng, nyuwun kula.
- Bu Èli: Sakwisé rong taun terus pripun? Tesih olèh kontrak malih mboten?
- Bu Praja: Mangké gampil ta, jeng. Kaya karo sapa lo!
- Bu Èli: Ning nèk layanan kalih kula kedah sakelek lo.
- Bu Praja: Sakelek menika dospundi, jeng?
- Bu Èli: (karo ngguyu ngenyèk) Sakelek niku . . . pokoké kudu nganggé layang perjanjian barang. Lé perjanjian nganggé sègel. Mbakyu saged nyerat ta?
- Bu Praja: Njih, yèn namung . . . sekeḍik-sekeḍik kémawon saged.
- Bu Èli: Ning riki rak mboten rusuh ta?
- B. Merta: Saksumerep kula kados mboten, ndara.
- Bu Èli: Omahmu ya kampung kéné pa, mbok? Kok sajaké ngerti banget.
- B. Merta: (sarèh) Mila kula namung matur: saksumerep kula.
- Bu Èli: Mbok nèk ora ngerti tenané ki ra sah omong!
(mandeg sadéla)
Mbakyu Praja onten riki piyambakan?
- Bu Praja: Njih namung kaliyan anak èstri setunggal. Tiyang tilaranipun swargi bapakipun injih namung setunggal menika, jeng.
- Bu Èli: O! Terus niki étungé griya pinten ta, mbakyu?
- Bu Praja: Yèn étangipun ngaten . . .
- Bu Èli: Pinten, pinten?

B. Merta: Mbokmenawi . . .

Bu Èli: (cepat panugelé) Hus! Sing tak-takoni ki dudu kowé, mbok!

Bu Praja: Njih yèn étangipun ngaten griya . . . sekawan. Ning dadosipun namung tiga.

Bu Èli: Pripun ta?

Bu Praja: Sebab gandok wétan menika rak gandèng kaliyan griya ageng.

Bu Èli: O!

(mandeg sedéla)

La terus mangké nèk mbakyu nyingget, sing ajeng dienggé nyingget napa?

Bu Praja: Gedèg mawon rak sampun saé, uger ingkang kulitan.

Bu Èli: Wah, ampun! Ampun gedèg! Sawangané mboten apik mangké. Nèk nyingget nganggé harbort mawon.

Bu Praja: Wah, la mangké awis, jeng.

Bu Èli: Mangké nèk kabotan, ha nggih kula mawon sing nyinggetké. Kula niku sing penting rak amrih apiké mawon. Wong tamu kula niku okèh, mangka nggih wong-wong pangkat. Dèrèng sedulur-sedulur kula dèwé. Mula nèk wujudé ora apik, . . . mangké mundak kula sing olèh èlèk.

Bu Praja: Kejawi ingkang dipunkersakken ngaten, sumangga. Malah keleresan.

Bu Èli: Ning nggih timbal baliké.

Bu Praja: Dospundi, jeng?

Bu Èli: Nggih sing resikan. Ampun slordeh.

Bu Praja: Mangké yèn bab resik-resik lan tatanan ndalem, kajengipun laré kula mawon ingkang dipunḍawuhi.

Bu Èli: Wah, nèk prekara niku mangké sik! Gawé pacakan lan tatanan omah cara modèrn niku ora gampang.

B. Merta: Ning putranipun dèn ayu menika sampun kulina kok, ndara.

Bu Èli: (sengol) Wis ah! Mbok nèk ora dijak ngendikan ki ora sah mèlu-mèlu!

(mandeg sedéla)

(satengahé grenengan) La nèk éntuk omah seméné ki jenengé agèk sedengan ya, mbok. Barang-barangku bisa mlebu kabèh. Tur barang-barang sing nèng Jakarta terus bisa digawa mréné.

Bu Praja: O, dados sewau penjenengan menika lenggah Jakarta ta, jeng?

Bu Èli: Enggih. Bareng sémah kula séda, kula kok kepéngin pindah mriki.

Bu Praja: (pekéwuh) Rumiya keng raka ngasta wonten pundi?

Bu Èli: Anu, onten duwane.

Bu Praja: O!

Bu Èli: La nggih niku ta, mbakyu. Manuh urip nèng kuṭa geḍé, terus sakniki onten kuṭa cilik, . . . rasané kok terus temlawung, kajog. Mangka riyin napa-napa ming kari aba, sakniki golèk ḍéwé. La riyin niku kula rak montor duwé loro. Gaḍuhan siji, gaḍahané piyambak setunggal. Mula anak kula wédok onten riki ming duwé tunggangan Yamaha bèbèk, terus sombat-sèmbèt mawon.

B. Merta: Kulinanipun nitih montor njih, ndara?

Bu Èli: Anu, . . . ḍèk sekeḍap nika rasané urip onten kuṭa cilik kaya riki niki, kaya onten uḍik.

Bu Praja: Uḍik menika menapa ta, jeng?

Bu Èli: (karo ngguyu) Uḍik niku jawané . . . ndésa.

Bu Praja: O!

Bu Èli: Ngoten nggih, mbakyu Praja.

Bu Praja: Dospundi?

Bu Èli: Prinsipé kula empun setuju. Bab séwan nggih empun mboten onten soal.

Bu Praja: Kersanipun saklajengipun kadospundi?

Bu Èli: Kula taksir, . . . kira-kira lé ngresik-resiki kalih tambal sulam, nggih seminggunan. Mula, . . . sésuk gawé perjanjian ḍisik. Terus ditanḍa-tangani.

(mandeg saḍéla)

Mangké sakwisé tanḍa-tangan mawon lèh kula mbayar sing telung èwu ping rong taun niku.

Bu Praja: Ha injih, kula namung kantun nḍèrèk kémawon.

Bu Èli: Mangké sing kula ḍisikké singgetané niku.

B. Merta: Kula dados seksi mboten, ndara?

Bu Èli: La iya mesti kok! Malah mengko seksiné sing nèng layang perjanjian kuwi ya rukun tetangané barang.

Bu Praja: Dos rembag menika sampun dados njih, jeng.

Bu Èli: (karo ngguyu) Mbakyu ki kok anèh! La wong dirembug nge-ṭuprus kaya ngèten niki jenengé rak nggih empun rembug dadi.

(mandeg saḍéla)

Bu Praja: Ha injih sukur menawi ngaten.

Bu Èli: Niki kados empun cekap. Kula lajeng nyuwun pamit, mbakyu.

Bu Praja: Injih . . . injih, matur nuwun. Lan . . . nyuwun ngapunten lo, jeng, tindak mriki sepisanan kémawon mboten dipunsegah

menapa-menapa. Anu, jeng, laré kula saweg kursus njait.
Dados njih . . . répot menika.

Bu Èli: Ha nggih mboten dados napa.

Sampun lo.

Bu Praja: Injih, nḡèrèkken sugeng.

B. Merta: Sampun, dèn ayu, nyuwun pamit.

Bu Praja: Nggih, nuwun nggih, mbok Merta.

B. Merta: Sami-sami, dèn ayu.

(mandeg saḡéla)

(bisik-bisik) O, . . . inggih, dèn ayu, . . . lajeng . . . lajeng
mbénjing temtu . . . sedasa menapa . . . gangsal persèn?

Bu Praja: (klesik-klesik) Ah, nggih umumé mawon ta, mbok Merta.
Mesthiné rak nggih gangsal persèn.

Bu Èli: (saka kadohan) Ayo, mbok! Kowé ki piyé ta!

B. Merta: (sora) Njih.

Gendḡing: 'Wirangrong' pélog paḡet bem — Suwuk.

Kus Sudyarsana, Makelar,
Sandiwara katindakaké déning
Kulawarga Sapta Manḡala,
scenes 1 and 2; Yogyakarta.